

— Štrajk glasača

Prevela s francuskog *Ana A. Jovanović*

Neizmerno sam začuđen – štaviše, ako smem da kažem, preneražen – činjenicom da danas, kada ovo pišem, dakle u naučno doba i posle bezbroj iskustava, posle toliko svakodnevnih skandala, u našoj dragoj Francuskoj (kako imaju običaj da kažu članovi Budžetske komisije) još ima glasača, ili postoji makar jedan jedini glasač, to nerazumno, nestvarno, neverovatno živinče spremno da svoje poslove, snove i uživanja poremeti izlaskom na izbore i glasanjem za nekoga ili za nešto. Kad bolje razmislim, pred ovom zapanjujućom pojavom nemoćna su i najtananija filozofska učenja, zburnjene ostaju i najumnije glave. Gde je neki novi Balzak da nam ponudi fiziologiju savremenog glasača? Ili novi Šarko, da objasni anatomiju i mentalitet tog neizlečivog ludaka? Čekamo ih.

Razumem da varalica uvek nađe akcionare, cenzura svoje pobornike, muzika poklonike, dnevni list pretplatnike... sve razumem. Ali da neki odbornik, ili skupštinski poslanik, ili predsednik republike, ili bilo ko od svih tih čudnih lakrdijaša željnih izborne funkcije, ma kakve, nađe glasača, dakle biće od krvi i mesa, nepojamnog stradalnika koji će od svojih usta hleb odvajati da bi njega hranio, na svojoj odeći štedeti da bi njega oblačio, znoj vlastiti prospati da bi njegovo salo gojio, sopstveni teško zarađen novac trošiti da bi njega bogatio, a s jedinim izgledom da u nadoknadu za takvu izdašnost dobije udarac palicom po glavi, ili šut u zadnjicu, ako ne i metak u grudni – e, pa, to stvarno prevazilazi i najcrnje slutnje koje sam dosad imao o ljudskoj gluposti uopšte i francuskoj posebno: miloj nam, neprolaznoj, domovinskoj gluposti, o, rodoljupci dragi!

Razume se, govorim o dobro obaveštenom glasaču koji glasa iz ubeđenja, glasaču teoretičaru, grešniku koji umišlja da je glasanje čin građanske slobode i – u svojoj zadivljujućoj i zburnjujućoj ludosti – veruje kako time ispoljava neprikosnovenu volju, kako izražava mišljenja i stavove, nameće političke programe, iznosi socijalne zahteve. Ne govorim, dakle, o prevejanom glasaču “koji zna šta je posredi” i sprda se s time, o glasaču koji “rezultate svoje svemoći” vidi kao puko teranje šege i kao priliku da se osladi monarhističkom zakuskom ili nalije republikanskim vinom. Kod takvoga se neprikosnovena volja ogleda jedino u tome da loče i banči na račun opšteg prava glasa. I jeste u pravu, jer samo to mu je važno, za ostalo ga nije briga. Taj zna šta radi. Ali ovi drugi?

Ah, drugi! Oni ozbiljni, strogi, pripadnici *neprikosnovenog naroda*, obuzeti zanosom kada vide sopstveni lik i pomisle: "Ja sam glasač! Sa mnom se mora računati, bez mene se ne može. Na meni počiva savremeno društvo. Mojom se voljom donose zakoni obavezujući za milione ljudi..." Kako to da ovaj soj uopšte još opstaje? Kako to da se takvi nisu obeshrabrili i odavno postideli svoga dela, koliko god bili tvrdoglavi, oholi, uporni u svom zastranjivanju? Kako to da se igde, makar u dalekim primorskim pustarama ili nedostupnim planinskim gudurama, može naći neko tako tupav, tako nerazuman, tako slep za ono što se jasno vidi i tako gluv za ono što se glasno govori da ipak iziđe na izbore – a pri tom ga nisu naterali, potkupili ni napili?

Kakvom to čudnovatom osećanju, kakvom tajanstvenom nagonu podleže taj misleći dvoonožac, navodno obdaren vlastitom voljom, koji ponosan na svoje glasačko pravo, uveren da ispunjava građansku dužnost, odlazi da u nekakvu glasačku kutiju ubaci nekakav glasački listić sa imenom koje je, ionako, nevažno? – Šta li u tom trenutku misli, čime li u dnu duše opravdava, ili samo objašnjava, taj svoj nastrani postupak? Čemu li se nada? Jer, da bi svojevoljno sebi odredio gramzive gospodare koji će ga pelješiti dok ga sasvim ne ogule i ne dokrajče, on sigurno misli i očekuje nešto izvanredno, što mi i ne slutimo. Sigurno su u njegovoj glavi neki snažni moždani poremećaji doveli do toga da se ideja o poslaniku poklapa sa idejama nauke, pravde, požrtvovanosti, vrednoće i poštenja; sigurno već sama imena ovih ili onih poslanika... u njemu izazivaju posebnu čaroliju, pa mu se u likovima nekih od njih prividaju blistava, cvetna, već ovaploćena obećanja buduće sreće i nastupajućeg olakšanja. I baš je u ovome sav užas. Jer, to znači da ni iz čega nije izvukao pouku: ni iz smešnih, nakaradnih lakrdija, ni iz jezivih, opakih nesreća.

Svet već traje tolika stoleća, društva se grade, razgrađuju i nižu, sva slična među sobom, a samo jedna činjenica nepromenljivo vlada čitavom istorijom: krupni sebe štite, sitni se satiru. On, međutim, i dalje ne shvata kako je jedini razlog njegovog postojanja u istoriji taj što plaća za bezbroj stvari u kojima nikad neće uživati, što gine za političke kombinacije koje ga se nimalo ne tiču.

Šta mu je važno hoće li mu novac i život uzeti Marko ili Janko, pošto će svakako morati da se odrekne jednog i preda se drugom? Bogami, nije tako! On prema vlastitim naklonostima bira među svojim lopovima i svojim dželatima: glasa za najpohlepnije i najkrvoločnije. Glasao je juče, glasaće sutra, glasa uvek. Ovce odlaze na klanicu u tišini, bez ikakvih očekivanja. Bar ne glasaju za kasapina koji će ih zatući, ni za bogataša koji će ih oguliti i pojesti. Budalastiji od svakog živinčeta, veći ovan od svake ovce, glasač sam imenuje svoga kasapina, sam bira svoga bogataša. Pa, zaboga, dizao je revolucije da bi osvojio to pravo!

Dobri moj glasaču, neopisani tikvane, ubogi stvore, kad se samo ne bi unosio u te otrcane budalaštine koje ti svako jutro prosipaju petparačke novine svih boja, plaćene da te zavedu; kad bi samo prestao da veruješ ispraznim laskanjima kojima podilaze tvojoj sujeti i tvojoj kukavnoj, dronjavoj neprikosnovenosti; kad ne bi gubio vreme, kao večiti besposličar, na

upoznavanje s političkim programima i njihovim teškim lažima i obmanama... Kad bi ponekad umesto svega toga, kod kuće na toplom, čitao Šopenhauera i Maksa Nordoa, filozofe koji imaju šta da ti kažu o gospodarima i o tebi samom, možda bi stekao neka zapanjujuća i korisna znanja. Možda posle takve lektire ne bi žurio da navučesh ozbiljan izraz lica i praznično ruho, bodro hitajući ka ubilačkim glasačkim kutijama, pošto bi znao da koje god ime zaokružiš, unapred određuješ svoga smrtnog neprijatelja. Ti filozofi, poznavao ci ljudskog roda, rekli bi ti da je politika gnusna laž u kojoj je sve suprotno zdravom razumu, pravdi i pravu; rekli bi ti da nemaš šta u njoj da tražiš ti, koji si već platio svoj ceh u registru ljudskih sudbina.

A posle, ako baš žudiš, sanjaj do mile volje o sjajnim i mirisnim rajevima, o neostvarivom bratstvu, o umišljenoj sreći. Dobro je sanjati: to smiruje patnju. Ali nikada ne mešaj maštu i snove s ljudskom rabotom; jer, tamo gde je čovek – tu su bol, mržnja i ubistva. Naročito imaj na umu da je onaj ko traži izbore, već samim tim, nečastan čovek: u zamenu za položaj i bogatstvo koje mu obezbeđuješ, on obećava gomilu čudesa koje ti neće dati i koje, uostalom, nije ni kadar da ti pruži. Čovek koga uzdižeš ne oličava ni tvoje siromaštvo, ni tvoje težnje, ni išta tvoje; on je samo predstavnik vlastitih interesa i strasti, sasvim suprotnih tvojima. I nemoj zamišljati, u želji da se utejiš i razgoriš nade koje bi brzo ugasle, kako je tužni izborni spektakl kojem danas prisustvuješ tipičan za ovo doba i poredak, pa će jednom biti drukčije. Sva doba i svi režimi su isti, a to znači – bezvredni. Vрати se zato kući, dobri čoveče, i bojkotuj izbore. Jemčim ti da ništa ne možeš izgubiti, a nakratko ćeš se čak zabaviti. Sa svoga praga, pošto si zamandalio kapiju svima koji od tebe hoće da iskamče neki politički čar, posmatraj tu gungulu, dreku i viku, spokojno pučkajući.

A ako na nekom neznanom mestu postoji častan čovek, kadar da upravlja zemljom radeći u tvom interesu jer mu je stvarno stalo do tebe, nemoj za njim žaliti. Takav bi bio odveć dostojanstven da pristane na blaćenje u međupartijskim borbama, previše gord da uzme od tebe mandat koji daješ samo bezočnim drznicima, spremnim da vredeaju i lažu.

Zato sam ti rekao, dobri čoveče: vrati se kući i štrajkuj.

/1898/

Oktav Mirbo (1848–1917), francuski novinar, likovni kritičar, pamfletist, romansijer (*Dnevnik jedne sobarice*, 1900) i pisac pozorišnih komada (*Biznis je biznis*, 1904), zastupnik avangardnih umetničkih i političkih shvatanja, tek danas dobija zasluženno mesto u istoriji evropske književnosti, politike i kulture. Zbog razaranja klasične forme i sistematičnog ukazivanja na razliku između fikcije i stvarnosti, posebno u poslednjim romanima koje je napisao, kao i zbog doslednog denunciranja hipokrizije građanskog sistema vrednosti i kapitalističkog poretka u svojim pozorišnim komadima, smatra se pretečom Brehta, Joneska, Harolda Pintera. Ovdje nudimo prevod čuvenog Mirboovog programskog teksta “Štrajk glasač”, koji je bio neka vrsta njegovog političkog manifesta.

A. J.

